

DERS 9

Kütle Hareketlerinin Sınıflandırılması

Kütle Hareketlerinin Sınıflandırılması

DURAYSIZLIK TÜRÜ			MALZEMENİN TÜRÜ		
			TOPRAK ZEMİNLER		ANA KAYA
			İNCE TANELİ	İRİ TANELİ	
DÜŞME			Zemin Düşmesi	Moloz Düşmesi	Kaya Düşmesi
DEVİRİLME			Zemin Devrilmesi	Moloz Devrilmesi	Kaya Devrilmesi
KAYMA	DÖNEL (Dairesel)	Sınırlı Sayıda birim	Zeminde Dairesel Kayma	Molozda Dairesel Kayma	Kayada Dairesel Kayma
	ÖTELENMELİ	Çok Sayıda Birim	Zeminde Blok Türü Ötelenme Zemin Kayması	Molozda Blok Türü Ötelenme Moloz Kayması	Kaya Yayılması
YANAL YAYILMA			Zemin Yayılması	Moloz Yayılması	Kaya Yayılması
AKMA			Zemin akması	Moloz Akması	Kaya Akması
			(Zeminde krip)		(Derin Krip)
KARMAŞIK KAYMALAR			Yukarıda belirtilen diğer duraysızlık türleri veya bir kaçının birleşmesi ile gelişen duraysızlıklar		

Hareket tipi ve malzemenin cinsine göre heyelanların sınıflandırılması (Varnes, 1978)

Erozyon ve Toprak Korunması

Hareketin Tipi	Hareketin maksimum derinliđi	Heyelanların aktivite durumları
Yüzeysel kaymalar	1,5m'den küçük	Aktif heyelanlar
Sıđ (derin olmayan) kaymalar	1,5-5m	Gizli heyelanlar
Derin kaymalar	5-20m	Aktif olmayan heyelanlar
Çok derin kaymalar	20m 'den büyük	

Heyelanların derinliğine göre sınıflandırılması (Zaruba ve Mencil, 1969)

- Sharpe (1938) tarafından yapılan sınıflandırmada rol oynayan etkilerden en önemlileri
 - Hareketin tipi, miktarı ve hızı
 - Harekete neden olan faktör
 - Hareket eden malzemanın cinsi, dizilişi, yaşı
 - Su miktarı
 - Hareket edenle alttaki kütlelerin arasındaki bağıntı
 - Kohezyon ve içsel sürtünme karakteristikleridir.

Sınıflandırma iki büyük gruba ayrılır.

(A) Serbest Yüzeyli Kütle Hareketleri

(1) Akmalar

- *Krip (yavaş akma)*
- *Hızlı akma*
- *Soliflüksiyon (toprak akması)*

(2) Kaymalar

- *Heyelanlar*
- *Kaya kayması*
- *Kaya düşmesi*

(B) Serbest Yüzeysiz Kütle Hareketleri

(1) Çökmeler

(1) Akmalar

-Krip (yavaş akma)

-Hızlı akma

-Soliflüksiyon (toprak akması)

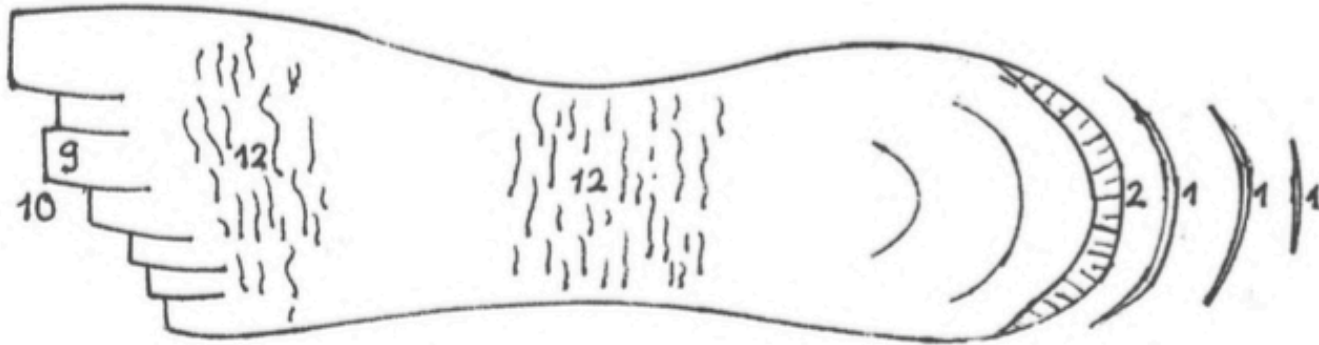
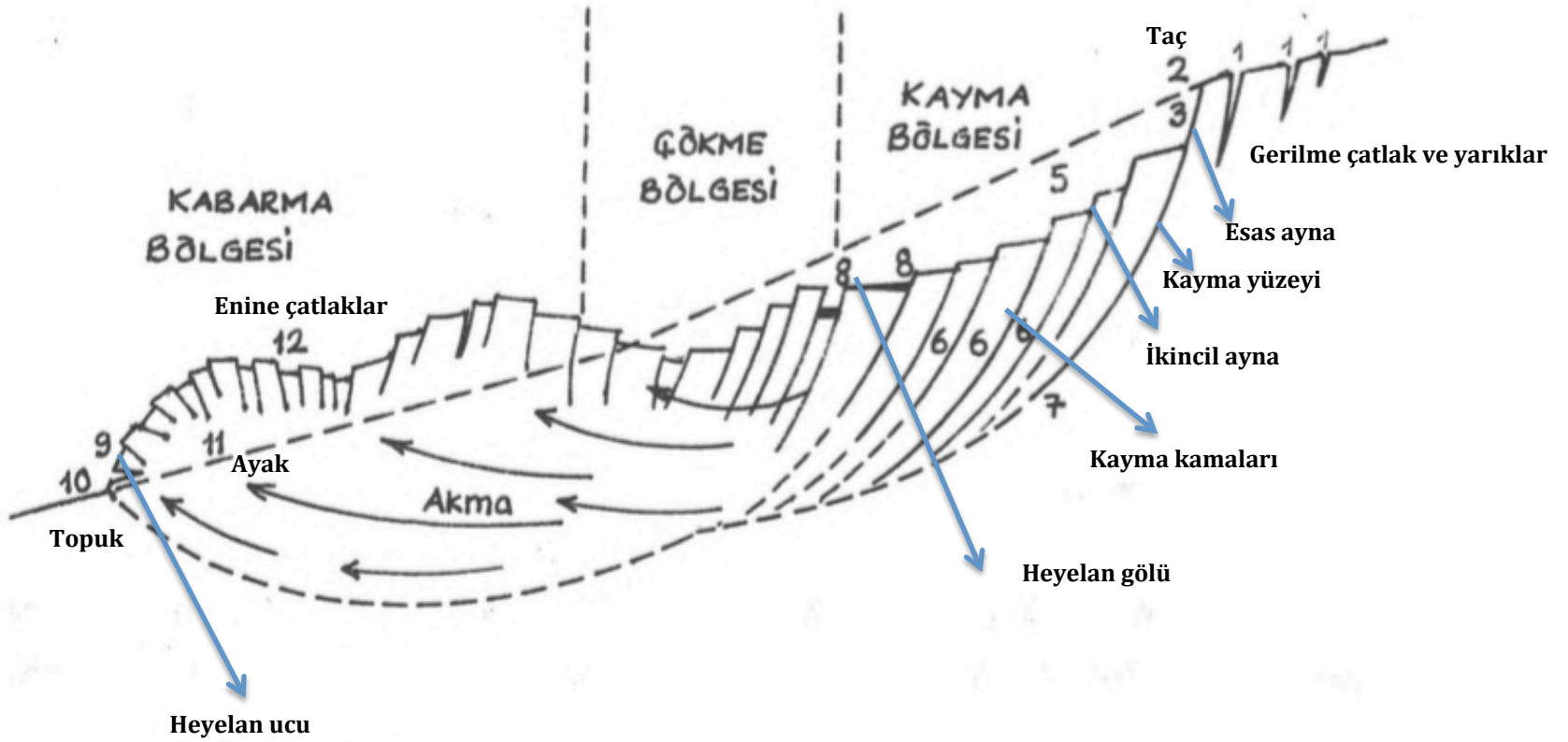
Akma Hareketlerine Örnekler

(2) Kaymalar

- *Heyelanlar*
- *Kaya kayması*
- *Kaya düşmesi*

- Heyelanlar

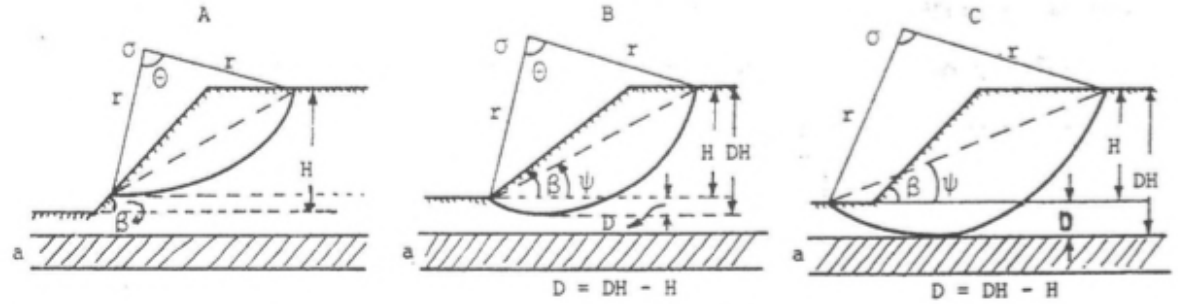
- Zeminin çoğunlukla kaşık şekilli bir yüzey üzerinde aşağıya ve dışarıya doğru hissedilir bir şekilde hareket etmesine “*heyelan*” denir.
- Hareketin hızı, yamaç eğimi ve su miktarı ile orantılıdır.
- Heyelan genel olarak;
 - *Kayma bölgesi*
 - *Çökme bölgesi*
 - *Kabarma bölgesi*olarak 3 bölüme ayrılır.

Bir heyelan alanının kesiti

Şevlerde Heyelan

- Heyelan, doğada kayaların serbest olan eğik yüzlerinde yani yamaçlarda oluştuğu gibi yapay olarak, kazılarak veya doldurularak oluşturulan eğik yüzlerde yani şevlerde de meydana gelebilir.
- Zemin şevlerinde üç tip heyelan görülür. Bunlar;
 - *Şev heyelanı*
 - *Topuk heyelanı*
 - *Taban heyelanı*

Şevlerde görülen heyelan türleri. (A) Şev heyelanı, (B) Topuk Heyelanı, (C) Taban Heyelanı, (a) Sağlam Zemin

Heyelanları Oluşturan Nedenler

- Kütle hareketlerinin ve heyelenların en genel nedeni *yerçekimidir*. Ancak bu olayı kolaylaştıran ve çabuklaştıran türlü nedenler vardır. Bunlar dış ve iç kökenli olmak üzere iki kısımda toplanabilir.
- ***Dış Nedenler***
 - Şev ve yamaç eteklerinde yapılan kazılar, örneğin yol gibi
 - Şev ve yamaç topuklarının sular tarafından oyulması
 - Aşınma ile şev eğiminin artması
 - Doğal veya yapay ek yükleme ve yığma dolayısıyla şev eğiminin değişmesi
 - Şevin ve şev üstü örtünün kaldırılması, ağaç ve bitkilerin sökülmesi ve yüzey sularının içeriye süzülmesinin kolaylaştırılması
 - Yarık ve çatlaklarda suların donması
 - Sarsıntılar, depremler ve yapay patlamalar

- ***İç nedenler***

- Boşluk suyu basıncının artması

- Şev malzemesi kohezyonunun azalması

Çok zaman büyük heyelanlar şiddetli yağışlardan sonra meydana gelir.

- Yağışlar yeraltı su seviyesinin yükselmesine, şev malzemesinin kısmen veya tamamen doymuş ve akar hale gelmesine, dolayısıyla içsel sürtünmenin azalmasına neden olmaktadır.

- Yağışlar zeminin birim hacim ağırlığında artım ve ince taneli kumlu zeminlerde kohezyonu azaltır.

- Sulu zeminde kayalar kimyasal olarak ayrışır ve kütlenin direnci azalır.

Heyelanların İncelenmesi

- Arazi Çalışmaları
 - Yerüstü Çalışmaları
 - Yeraltı Çalışmaları
- Laboratuvar Çalışmaları

Kayma Hareketlerine Örnekler